

Rozvoj morálního vědomí žáků

Napsal [Karel Kostka](#) | | | Zobrazeno: 24

Recenze knihy:

VACEK, P., 2008. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. 1. Vydání. Praha: Portál, s.r.o., 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.

V této recenzi nabízím čtenářům stručný exkurz do jedné zajímavé knihy a snad i námět na poučné čtení.

Publikace „Rozvoj morálního vědomí žáků“ autora Pavla Vacka je zamyšlením nad možností posunout problematiku morální výchovy a jednotlivá témata s morální výchovou spojená více do popředí zájmu učitelů i široké veřejnosti.

Jestliže environmentální výchovu chápeme jako výchovu, která napomáhá k souladu člověka s přírodou a s prostředím, ve kterém žije, pak je třeba si uvědomit, že nejde jenom o samotnou přírodu, ale o celkový rámec výchovy k hodnotám, v nichž příroda je samozřejmě jednou z nejpodstatnějších veličin.

Téma Vackovy knihy je nadčasové a v rámci tvorby školních vzdělávacích programů v pedagogické praxi dobře využitelné. Chceme-li generace našich nástupců vychovávat k odpovědnosti za udržitelný rozvoj, pak problematika mravní výchovy a výchovy k hodnotám s budoucností života a celé civilizace úzce souvisí.

Pročteme-li pozorně Vackův text, zjistíme, že nejde v pravém smyslu o metodickou příručku, ale o zamyšlení a strukturovaný návod, jak často opomíjená témata dostat prostřednictvím průřezových témat do výuky (a samozřejmě i do výchovy) ve školách, organizacích mládeže, školských zařízeních apod. Pokud školní vzdělávací programy environmentální problematiku vhodně zahrnou do školní i mimoškolní činnosti, pak můžeme hovořit minimálně o dobré potencionální možnosti „přenášet“ ji efektivním a nenásilným způsobem od učitele a vychovatele až ke každému jednotlivému žákovi.

Pavel Vacek se specializuje jako vysokoškolský pedagog a lektor na psychologii morálky, etickou výchovu, prevenci sociálně-patologických jevů, mravní výchovu apod. - orientuje se tedy v dané problematice velmi dobře.

Utváření morálního vědomí žáků a studentů je považováno jaksi za automatický synergický efekt výchovné a vzdělávací práce, a řada pedagogů proto odmítá cílené konkrétní postupy, kterými by uvedenou problematiku v praxi vyučovala. Časté diskuse odborné pedagogické veřejnosti nad tím, zda zavést etickou výchovu jako samostatný předmět, nemají v publikaci prostor, a to je dobře. Etická výchova musí totiž skutečně prorůst do veškerého vyučování a nenásilně vychovávat. Pokud by se jí žáci a studenti učili podobným způsobem jako literaturu, matematiku nebo chemii, byla by v takovém případě výuka etiky kontraproduktivní.

Význam publikace „Rozvoj morálního vědomí žáků“ spočívá především v tom, že nevnucuje pedagogům nějaké rozsáhlé teoretické studie a poučení, ale vychází z potřeb praxe a reaguje na současný stav našich škol – například rostoucí agresivitu a nekázeň žáků, zpochybňování autority učitele atd. Přitom se neomezuje jenom na učitele, ale poučení v ní mohou najít i samotní žáci a studenti, rodiče, vychovatelé či vedoucí zájmových kroužků.

Autor se v teoretickém úvodu zabývá psychologií morálky. Vychází z etiky jako vědního oboru, jehož je morálka hlavním tématem. Zmiňuje názory Hoffmana, Hogana, Emlera, Piageta či Kohlberga a odráží se od úsudku dítěte a možností jeho ovlivňování. Všimá si procesu napodobování u nejmladších dětí a postupného rozvoje myšlení až k jeho abstraktnímu rozvinutí. Vůbec celá analýza procesu učení se i morálního vývoje dítěte působí nenásilně a svěže, přestože je psána odborným stylem a drží se faktů.

Za stěžejní část publikace lze považovat její pedagogickou část, která jednak poměrně široce vymezuje problematiku mravní výchovy, ať už se jedná o její charakteristiku, obsah, metody a cíle, a zamýšlí se nad jejím minulým i současným stavem. V té souvislosti je logickým vyústěním textu výchova k hodnotám a vůbec celý proces vytváření hodnotového systému. Autor se neomezuje na pouhé konstatování stavu, ale poukazuje na možnosti, jak jej přímo či nepřímo ovlivňovat – rozepisuje se o metodách mravní výchovy a podává je v celé škále možností a ukázek. Právě v této části publikace vidím její největší přínos pro pedagogickou praxi – pedagog, který se chce poučit o metodách, kterými lze nenásilně morální výchovu realizovat ve výuce, zde najde celou řadu námětů.

Je třeba zmínit didaktické inspirace, které autor uvádí na konci kapitoly. Například devět pravidel správné komunikace jako východisko a v příloze potom konkrétní návod ke hře (aktivitě), jejímž smyslem je nenásilnou formou sdělovat a aplikovat morální obsah. Civilizační hodnoty jsou dlouhým vývojem jakoby dány – a přece se s nimi každá nastupující generace potýká, modifikuje je prostřednictvím vlastního vidění světa a rozvíjí do specifické podoby. Morálka, mravnost, ale i světový názor, filozofie, náboženství, umění, vztah k životnímu prostředí a přírodě, k historii – to jsou příklady toho, v čem se civilizační hodnoty skrývají a projevují.

Autor publikace v závěru zmiňuje vztah školy a výchovy charakteru žáků a hledá odpověď na otázku, proč se nedaří tak, jak by bylo potřeba rozvíjet charakterové vlastnosti žáků. Opět se vyhýbá přeshraničnímu teoretizování, ale uvádí konkrétní projekty výchovy charakteru, prostřednictvím kterých je reálná šance dosáhnout zlepšení. Jde o projekty T. Lickony a M. Berkowitze (který mimo jiné porovnal 72 školských projektů a analyzoval jejich výsledky).

Berkowitz dospěl k devatenácti tezím, které Pavel Vacek uvádí na závěr své knihy jako její jisté vyvrcholení. Připomeňme alespoň první tezi – základní a výchozí jednotkou při výchově charakteru žáků je škola jako otevřená, přátelská a pospolitá komunita pečující o své žáky.

Zajímavou tečkou za publikací je autoevaluační dotazník, prostřednictvím kterého si mohou pedagogové ověřit, nakolik oni sami působí pozitivně na utváření hodnotového systému a charakteru svých žáků ve školách či zařízeních, kde se věnují pedagogické práci.

Pokud bychom publikaci chtěli pro další vydání něco doporučit, pak by to bylo uvedení konkrétních praktických příkladů (negativních i pozitivních) z výchovné a vzdělávací praxe, kdy se etická výchova v osobách konkrétních jedinců ukázala jako efektivní a smysluplná, i těch, kdy naopak selhala. Takové příklady bývají nejenom didakticky potřebné, ale i inspirující a poučné.

Kategorie: [Recenze/Reviews](#) / [Envigogika 2012/VII/2](#)

[Link1](#) | [Link2](#) | [Link3](#)

Copyright © 2011. All Rights Reserved.

Designed by Jiří Dlouhý.